

DE WITT TOEKOMSPACT 2035

Samen voor een sterke Maritieme Maakeconomie

Zuid-Holland, Rotterdam & Drechtsteden:
Strategische kracht, grenzeloze kansen!

Samenvatting: nú bouwen aan maritieme toekomst

- **Onze ambitie** is dat gemeenten, bedrijven en kennisinstellingen in Zuid-Holland, met de regio Drechtsteden en Rotterdam als aanjagers, samen met de Rijksoverheid de handen ineenslaan.

Het doel is een gezamenlijke, toekomstgerichte impuls te geven aan de maritieme maakeconomie van Nederland, Zuid Holland en Drechtsteden.

- Het De Witt Toekomstpact vormt een meerjarige investeringsagenda voor projecten van nationaal belang. Denk aan:
  - Versterken van de **Port Performance** van Rotterdam;
  - Verbetering van de **logistiek via water, spoor en weg**;
  - Versnelde **innovatie en verduurzaming van de sector**;
  - Het behouden en laten groeien van **maritieme werkgelegenheid**;
  - Ontwikkeling van **strategisch dual-use vermogen**;
  - Versterking van de **energiezekerheid** en **autonomie** van Nederland.

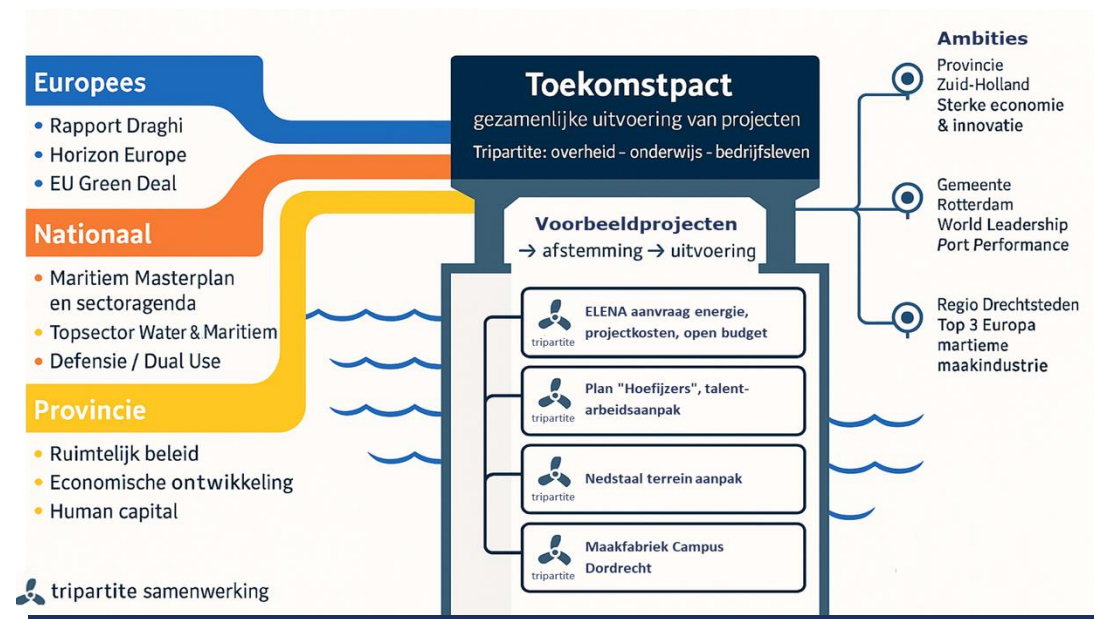
Het Pact markeert het moment van keuze: **aanjagen** of afwachten. Wij kiezen voor **actie**.

Figuur 1. Startbijeenkomst 'Toekomstpact maritieme maakindustrie regio Drechtsteden' op 16 mei 2025.

Samenvatting: nú bouwen aan maritieme toekomst

- Daarom doen wij een duidelijke oproep aan overheden, kennisinstellingen en bedrijven: werk met ons mee aan concrete realisatie. Alleen **samen** kunnen we de noodzakelijke transitie vormgeven.
- De verwachte investeringsomvang bedraagt **€1,5 tot 2 miljard euro** in de komende tien jaar. Dit is nodig voor een sterke sector die bijdraagt aan de centrale opgaven van Rijk, provincie en regio. Realisatie is haalbaar door cofinanciering vanuit nationale en Europese fondsen.

Figuur 2. Maritieme maakeconomie: schalen en tripartite uitvoering

De ambities sluiten aan op beleid en doelen van de EU, het Rijk, de provincie Zuid-Holland en het Maritieme Masterplan en de Sectoragenda Maritieme Maakindustrie, waarin verduurzaming, strategische autonomie en innovatie centraal staan.

Met dit Pact stimuleren we innovatie en daarmee het vergroten van de verdien capaciteit in Nederland. Het Ministerie van Economische Zaken wil fors meer investeren in onderzoek en ontwikkeling. Daarom beloven wij van alle regionale **investeringen minimaal 5% te reserveren voor R&D en innovatie.**

Inhoudsopgave

1.

Onze ambities en opgaven

Zet uiteen voor welke ambities en opgaven de regio en sector staan om toekomstbestendig te blijven.

2.

Zonder actie verliezen we onze maritieme maakeconomie

Beschrijft de noodzaak voor een gezamenlijke en samenhangende aanpak om als regio en industrie toekomstbestendig te zijn.

3.

Onze doelenboom

Deze doelenboom beschrijft de regionale opgaven, ambities en doelen voor het toekomstpact voor 2025-2035.

4.

Oproep: Samenwerken aan dit Pact

Onze oproep en de partners die samen het De Witt Toekomstpact 2035 tot een succes maken

A

BIJLAGE A

Projectenboek

Dit projectenboek beschrijft voorbeelden van de projecten die nu al in beeld zijn: van ideeën tot al lopende projecten.

B

BIJLAGE B

Verbindingskansen & Subsidies

Een inventarisatie van Nationale en Europese verbindingskansen en subsidiemogelijkheden voor projecten uit het projectenboek.

C

BIJLAGE C

De manier van werken

Hoe we (samen) werken aan dit Pact en waar we direct mee aan de slag gaan.

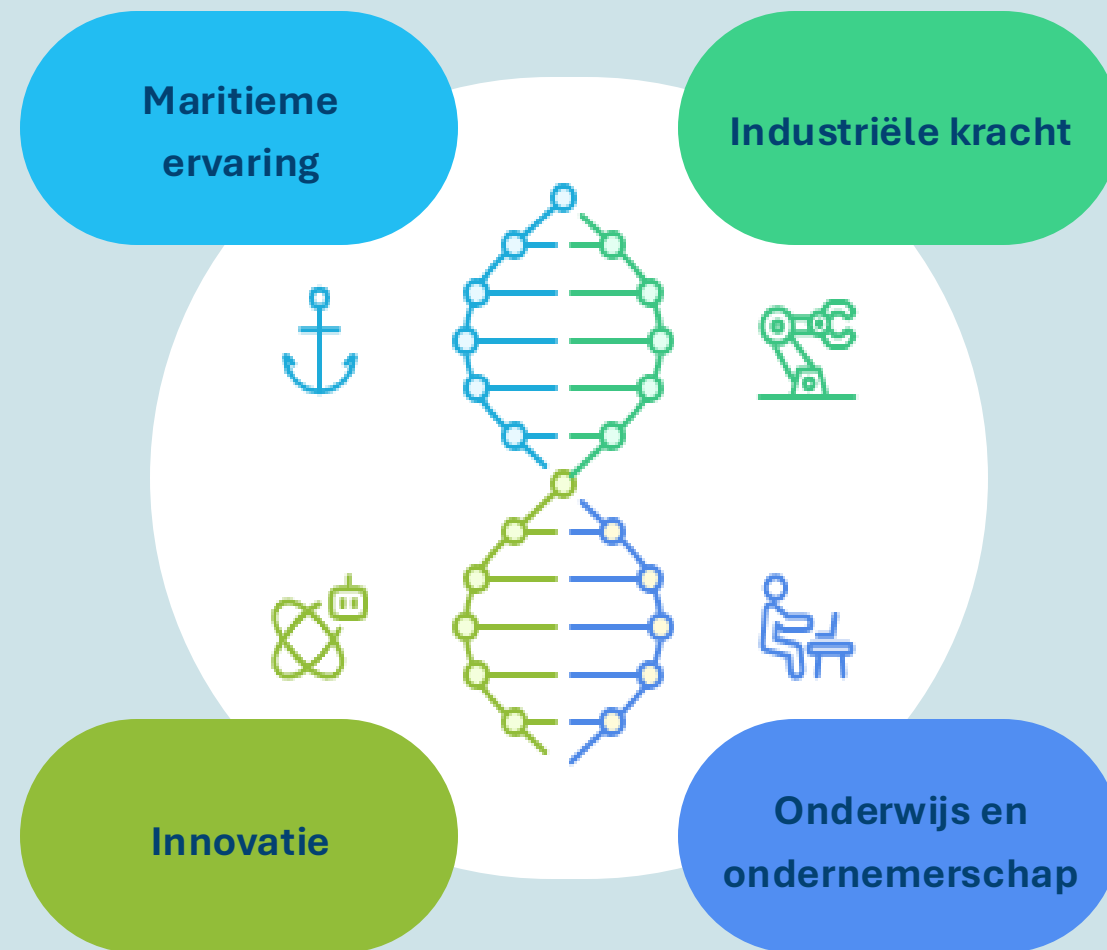
Onze ambities en opgaven

1.

De strategische kracht van Zuid-Holland, Rotterdam en de regio Drechtsteden

Ons DNA biedt volop kansen voor de toekomst:

- De regio is van oudsher het hart van maritiem Nederland. Rotterdam en de Drechtsteden vormen samen een economisch knooppunt van wereldformaat, met een internationaal havencomplex en een strategische ligging tussen zee en Europees achterland.
- Met toonaangevende bedrijven zoals Boskalis, Royal IHC en Damen én een sterk MKB speelt de regio een hoofdrol in de Nederlandse maakindustrie.
- Zuid-Holland heeft een lange traditie op het gebied van toegepaste innovatie. Met private investeringen worden nieuwe kennis en technologie hier ontwikkeld én toegepast. In emissievrije technologie, autonoom varen en waterstofinfrastructuur lopen we voorop in Europa.
- We hebben nauwe banden met topinstituten als de TU Delft en Erasmus Universiteit. Er is een sterk ecosysteem voor startups en scale-ups met bewezen uitvoeringskracht dankzij haar scheepswerven en watergebonden bedrijfsterreinen.

Figuur 3. Strategische fundamenten van de regio

Zonder actie verliezen we onze maritieme maakeconomie

2.

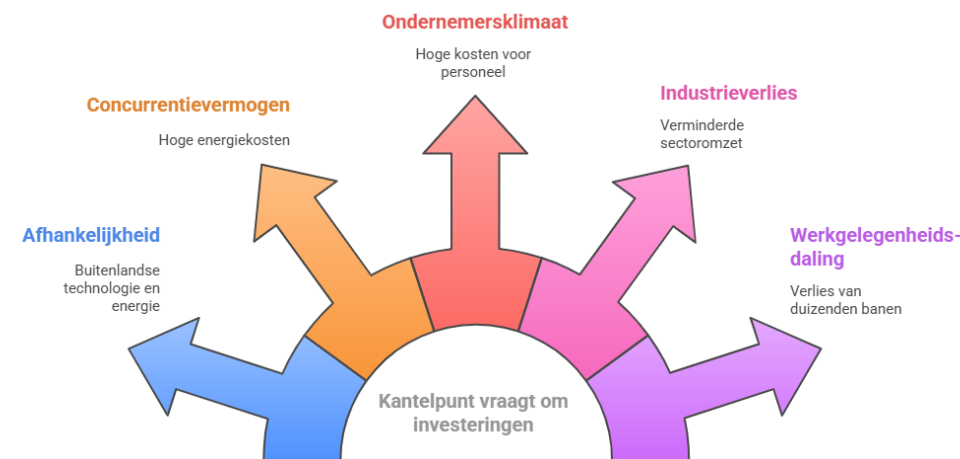
Europa, Nederland en onze regio staan op een kantelpunt. De energievoorziening, arbeidsmarkt en het klimaat staan onder druk. Geopolitieke ontwikkelingen zoals handelsconflicten maken de internationale economische orde onrustig.

Zonder gerichte investeringen in de transformatie van de maritieme sector lopen we grote risico's:

- **Toenemende afhankelijkheid** van buitenlandse technologie en energie
- **Afname van concurrentiekracht** door hoge energiekosten en netcongestie
- **Verslechtering van het ondernemersklimaat**, mede door oplopende kosten voor personeel en grondstoffen

Gevolgen bij uitblijven van actie:

- Afname van de Port Performance van Rotterdam en verzwakking van de koppeling tussen zeevaart en binnenvaart
- Verlies van maritieme maakindustrie in Zuid-Holland
- Verlies van kennis en innovaties aan het buitenland
- Terugval in economische prestaties voor Zuid-Holland. De regio Drechtsteden vertegenwoordigt €15- 20 miljard maritieme omzet per jaar
- Afnemende werkgelegenheid in een sector met brede impact
- Verlies van strategische **dual-use capaciteiten** voor de defensie-industrie

Figuur 4. Investeringsgebrek bedreigt de maritieme maakeconomie

Een gezamenlijke en samenhangende aanpak is nodig om als Nederland en Zuid-Holland toekomstbestendig te zijn. Onze ambitie is daarbij om een voortrekkersrol te vervullen binnen Europa. Dit is het moment om keuzes te maken die impact hebben voor de komende decennia.

Koploper en pionier

Met dit pact zetten de partners in op daadkracht. De ambitie is helder: Zuid-Holland ontwikkelt zich tot het **innovatiedistrict** voor de maritieme maakindustrie van de toekomst.

- ➔ Hier worden de werf en het schip van de toekomst gebouwd: duurzaam, circulair en autonoom
- ➔ Binnen tien jaar willen we de omzet verdubbelen en duizenden hoogwaardige banen creëren
De sector werkt emissievrij en maakt gebruik van waterstoftechnologie, ontwikkeld in samenwerking met kennisinstellingen en bedrijven uit de regio
- ➔ We dragen bij aan de strategische autonomie van Nederland, onder meer via dual-use technologie, en leveren een essentiële bijdrage aan de verduurzaming en energieonafhankelijkheid van Europa
- ➔ **Innovatie is de motor** achter meer brede welvaart en werkgelegenheid voor onze inwoners.

Samen de schouders eronder

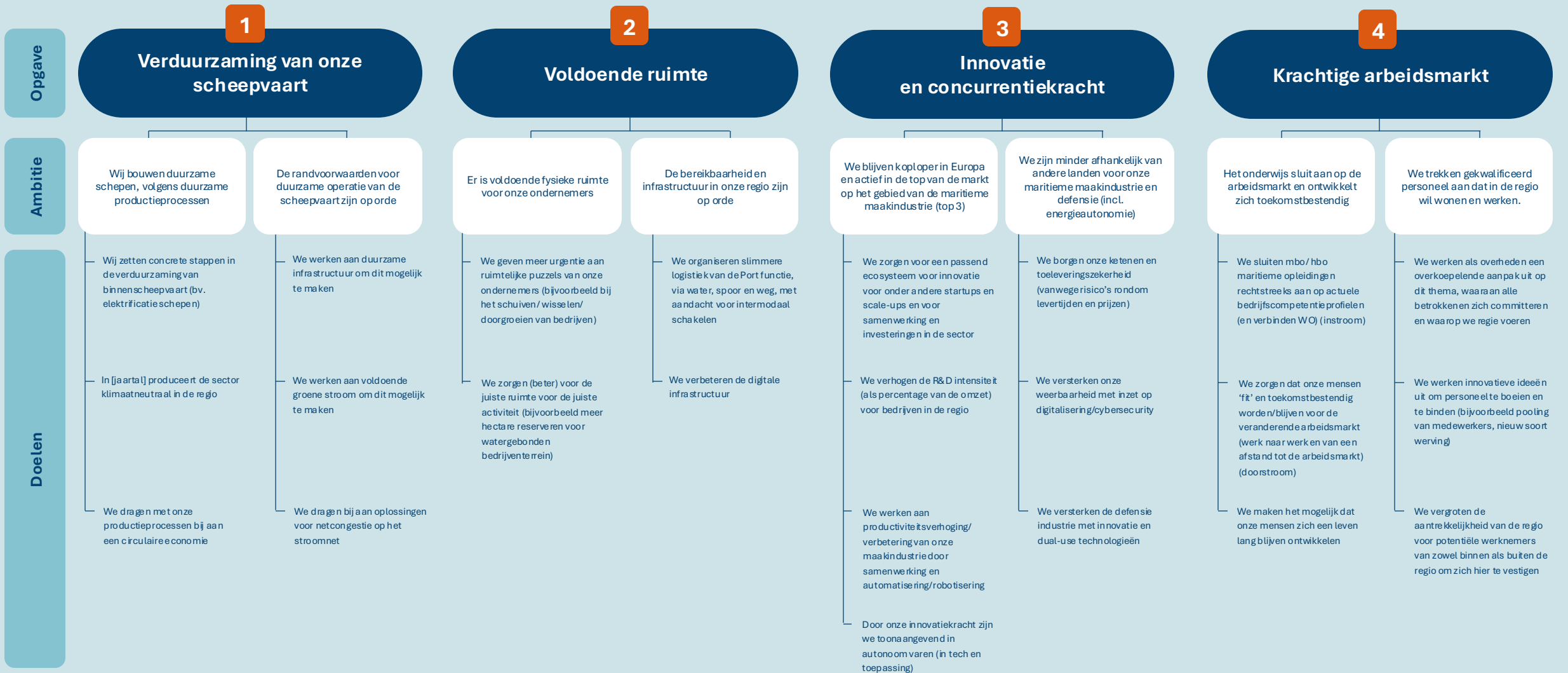
Overheden, ondernemers en kennisinstellingen bundelen de krachten rond gedeelde opgaven. Ieder vanuit zijn eigen rol, maar met één doel: het versterken van de maritieme maakeconomie. Voortbouwen op succesvolle initiatieven zoals de Refit Alliantie, ZEDHub en Smart Energy Hub. Tegelijkertijd inzetten op nieuwe projecten, zoals de ELENA-aanvraag, en slimme logistiek

Figuur 5. De doelenboom

Onze doelenboom

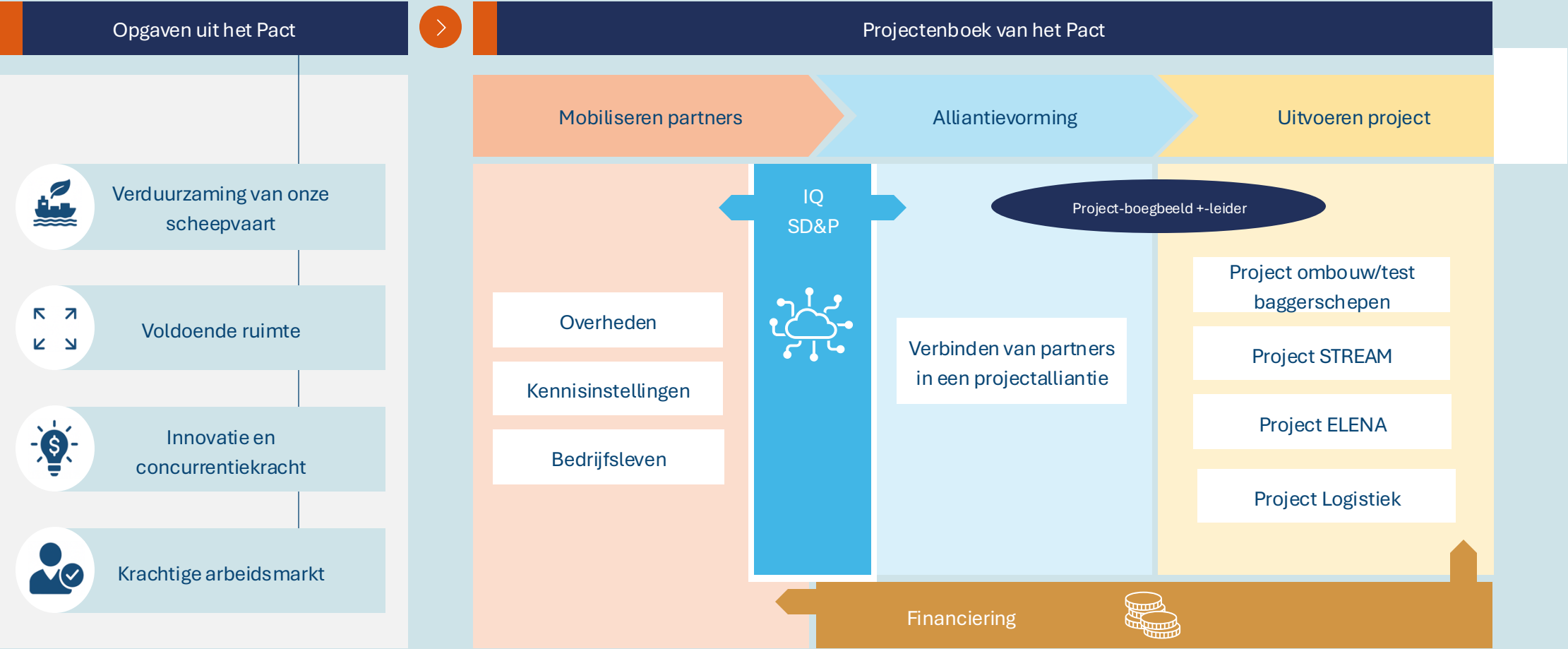
Deze doelenboom beschrijft de regionale opgaven, ambities en doelen voor het De Witt Toekomstpact voor 2025-2035.

Figuur 6. Doelenboom regionale opgaven

Oproep: Samenwerken aan dit pact

DE WITT TOEKOMSPACT 2035

Bijlage 1: Projectenboek

- Met dit toekomstpact werken we de komende 10 jaar aan concrete projecten.
- Dit projectenboek beschrijft voorbeelden van de projecten die al in beeld zijn: van ideeën tot al lopende projecten.
- Nu nog vooral vanuit de overheid maar binnenkort ook vanuit onze ondernemers en onderwijsinstellingen.
- Een uitgebreider projectenportfolio werken we uit met onze partners; een volgende versie komt dan ook beschikbaar.

Verduurzaming van onze scheepvaart

De verduurzaming van de scheepvaart richt zich op klimaatneutrale en circulaire scheepsbouw, elektrificatie, duurzame infrastructuur, en innovatie, zodat de sector een koploperspositie behoudt en bijdraagt aan bredere energie- en economische doelen.

Selectie van voorbeeldprojecten

#	Project	Kosten-schatting	Status
1a	Aanpak nautische laad-/bunkerinfrastructuur Zuid-Holland	170 miljoen	Onderdeel lopende Elena-aanvraag
1b	Betaalbare energie ZH: energiecoöperaties uitbreiding tot 20	8 miljoen	In ontwikkeling
1b	Maakfabriek/Innovatiefabriek meer Startups in Zuid-Holland	12 miljoen (4M toegezegd)	Vergevorderde planvorming
1b	Clean Energy Hub in Zuid-Holland/Drechtsteden	60 miljoen	Lopend vanuit Regiodeal en onderdeel Elena-aanvraag
1b	Zonneparken / Zon op dak	pm	Planvorming
2a	Nationale Refit alliantie	10 miljoen	Lopend vanuit Regio Deal
2b	Europees koploper ZED Hub	10 miljoen	Lopend vanuit Regio Deal

(1) De randvoorwaarden voor duurzame operatie van de scheepvaart zijn op orde

a. Nieuwe nautische infrastructuur voor nieuwe aandrijfvormen

Samenwerking tussen overheden en bedrijven om emissieloze binnenvaart te realiseren van Rotterdam tot Bazel. Dit vraagt investeringen in onze regio in bunkerinfrastructuur voor nieuwe aandrijfmiddelen zoals waterstof, methanol en elektriciteit, inclusief walstroomfaciliteiten en laadstations.

Benodigde investering: €330M.

b. Energiezekerheid en betaalbare energie

i) Verbeteren leveringszekerheid en prijsvorming energievoorziening met (uitbreiding van) energiecoöperaties & de Maakfabriek als test- en leercentrum voor batterijtechnologie en energietoepassingen; ii) productie van (groene) waterstof met een Clean Energy Hub (loopt deels al via Regiodeal) en iii) grootschalige inzet op zonnepanelen door Werkgevers Drechtsteden (zonnepark langs de A16).

Benodigde investering: € 80-100M.

(2) Wij bouwen duurzame schepen met duurzame productieprocessen

a. Refit Corridor, binnenvaart versterken met verdubbeling capaciteit in Zuid-Holland in 10 jaar

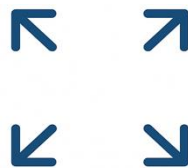
b. Opschalen van refitcapaciteit om binnenvaartschepen om te bouwen naar emissieloze aandrijving (methanol, waterstof, elektrisch). Met ketensamenwerking en een langjarige publiek-private regeling voor reductie investeringskosten.

Lopende projecten (o.a. Refit Alliantie) vormen basis; opschaling nodig met investering van €10M.

c. Verduurzaming en energie-efficiënter maken baggervloot

d. Transformatie van de Nederlandse baggervloot naar emissievrije aandrijving (waterstof, methanol) via ZED-Hub (consortium, 50 leden waaronder Boskalis, Van Oord, IHC, Damen). Inzet op doorontwikkeling, onderzoeksprogramma en opschaling van initiatieven.

Benodigde investering: €20M.

Voldoende ruimte

Het bieden van voldoende fysieke ruimte en afgestemde infrastructuur voor economische bedrijvigheid, waarin clustervorming en multimodale verbindingen centraal staan, ondersteunt de groei en duurzaamheid van de maritieme maakeconomie.

Selectie van voorbeeldprojecten

#	Project	Kosten-schatting	Status
1a	Havenuitbreiding Werkendam ZH/Brabant	110 miljoen	Planvorming, positieve beoordeling kabinet
1a	IHC shared facilities / fieldlab voor ZH	pm	Onderzoeksfase Defensie
1b	3 ^e Merwedehaven	Aankoop 5 miljoen	Ontwikkeling en uitgifte gaat starten in 2026
2a	Nedstaalterrein	Aankoop 25 miljoen	Oriëntatie ontwikkeling
2b	Containerterminal Alblaserdam (corridor Rotterdam)	pm	Oriëntatie ontwikkeling

(1) Er is voldoende fysieke ruimte voor onze ondernemers

Met urgentie voor ruimtelijke puzzels van onze ondernemers en inzet op de juiste ruimte voor de juiste activiteit met bijvoorbeeld:

- Doorontwikkeling van bestaande locaties, zoals:
  - de havenuitbreiding Werkendam binnen de gemeente Altena, met insteekhaven met overslagfaciliteiten (met een positieve beoordeling van het kabinet voor deze plannen);
  - onderzoek naar toekomstmogelijkheden van de IHC-locatie in Stormpolder, bijvoorbeeld met shared facilities, een fieldlab of de ontwikkeling tot een inland containerterminal.
- Ontwikkeling van nieuwe locaties, zoals:
  - 3^e Merwedehaven i.r.t. refit-corridor. Met onderdelen als: wissellaadstation binnenvaart; walstroomfaciliteiten; aanpassing aanlegkades en hellingen.
  - Doorontwikkeling portefeuille ROM-D (25 locaties) voor eventuele maritieme her- en doorontwikkeling.

Benodigde investering: €150M.

(2) De bereikbaarheid en infrastructuur in onze regio zijn in orde

Voor positieve economische bedrijvigheid is ook de bereikbaarheid van groot belang. Zowel fysieke als digitale bereikbaarheid. We werken bijvoorbeeld aan projecten als:

- Ontwikkeling van het Nedstaalterrein; bijvoorbeeld tot inland terminal voor betere Port Performance voor Havenbedrijf Rotterdam; met minder vrachtwagens, meer binnenvaart en per saldo minder uitstoot.
- Doorontwikkeling containerterminal Alblaserdam voor meer capaciteit

Benodigde investering: nog onbekend.

Innovatie en concurrentiekracht

Het stimuleren van innovatie, automatisering en samenwerking in de maritieme maakindustrie, met aandacht voor toeleveringszekerheid, digitalisering en dual-use technologie, zorgt ervoor dat de sector productief, toekomstbestendig en internationaal concurrerend blijft.

Genoemde projecten in deze categorie zijn eerste voorbeelden, maar aanvulling is expliciet onderdeel van de verdere uitwerking met onze ondernemers en onderwijsinstellingen.

Selectie van voorbeeldprojecten

#	Project	Kosten-schatting	Status
1a	Nationale koploper autonoom varen, Duurzaamheids-fabriek	2-5 miljoen	Basis staat, businessplan volgt
1b	Nationale pilot: Werf van de Toekomst project STREAM	4 miljoen	Projectvoorstel gehonoreerd
1c	Start-up en scale-up maakprogramma	1 miljoen	Planvorming, voorstel ligt er
2a	Defensie innovatie lab	pm	Ontwikkelfase

(1) Koploper in Europa en actief in top van de markt maritieme maakindustrie

- a. Inrichting professioneel test-, training- en ontwikkelingscentrum voor Autonoom Varen Nederland**
Uitbreiding Duurzaamheidsfabriek als innovatie-hub voor maritieme technologie. O.a. verbeteringen motorenlab, maintenance lab, een autonoom varen experience center en een maritieme defensie hub (MINDBase).

Benodigde investering: €5M.

- b. Werf van de Toekomst**

Negen regionale werven werken samen aan digitalisering en robotisering van werkprocessen, om productiviteit te verhogen en kosten te verlagen; aanvraag Stream-project bij Sectoragenda Maritieme Maakindustrie (MMI). Koppelkansen met andere onderwerpen MMI; eventueel uitgebreid met andere deelnemers.

Benodigde investering: €1M.

- c. Start-up en scale-up maakprogramma**

Samenwerking tussen TU Delft, YES!Delft en de regio. Wens tot voortzetting programmatische samenwerking, o.a. m.b.v. de MINDBase en in Maakfabriek.

Benodigde investering: €1M.

(2) Minder afhankelijk van andere landen voor maritieme maakindustrie en defensie

- a. Defensie Innovatie Lab**

Richt op dual-use toepassingen in de maritieme sector; ondersteuning voor ondernemers bij ontwikkeling militaire innovaties (focus op MKB). Met: test- en inkoopplatform, satellietactiviteiten op het Smart Campus Leerpark (MINDBase) en clusters in maritiem onderhoud en alternatieve aandrijving. Benodigde investering: €2,5M.

Krachtige arbeidsmarkt

Het versterken van de samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt, met aandacht voor instroom, doorstroom, inclusiviteit en vernieuwende wervingsmethoden, zorgt voor voldoende gekwalificeerd personeel dat klaar is voor een veranderende arbeidsmarkt in de maritieme sector.

Genoemde projecten in deze categorie zijn eerste voorbeelden, maar aanvulling is expliciet onderdeel van de verdere uitwerking met onze ondernemers en onderwijsinstellingen.

Selectie van voorbeeldprojecten

#	Project	Kosten-schatting	Status
1a	Kennis- en leercentrum maritiem	pm	Planvorming
1b	Hybride Hogeschool	10 miljoen	Uitbreiding van bestaand project
2a	Leergang masterclasses waterbouw	5 miljoen	Planvorming
2b	Talentenfonds	10 miljoen	Uitbreiding van bestaand fonds

(1) Verbeteren aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt

a. Kennis- en leercentrum Maritiem

Professioneel traineeprogramma voor jonge MBO- en HBO-talenten, waarin zij rouleren tussen maritieme bedrijven en tegelijkertijd een opleidingsprogramma volgen. Samenwerking met Da Vinci College en Dordrecht Academy.

Benodigde investering nog onbekend.

b. Hybride Hogeschool

Koppeling van beroepsopleidingen en hoogwaardige kennis in het maritieme domein o.m. door plaatsing van derde- en vierdejaars studenten bij het bedrijfsleven; voor gelijktijdig werken en studeren. Startdatum: 1 januari 2025 via Regiodeal.

Het initiatief streeft naar een versterkt budget van €10M om meer impact te realiseren.

(2) Aantrekken gekwalificeerd personeel om te werken en wonen in de regio

a. High-level business- en engineering leergang

Doel: ombuigen laagwaardige beeld van maritieme sector in Nederland t.b.v. onze internationale waterbouwers en service-engineers. Daarom: aanstelling buitengewoon hoogleeraar Maritime Business & Engineering en ontwikkeling leergang. Dit sluit aan bij ervaring ECE.

Benodigde investering: €6M.

b. Talentenfonds uitbreiden

Hiermee begeleiden we werknemers van werk naar werk. Wordt reeds gefinancierd via de Regiodeal (2-3 miljoen voor 4 jaar)– ambitie voor groter budget en impact.

Benodigde investering: €10M.

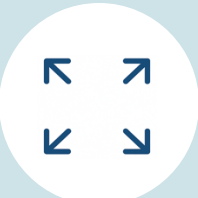

DE WITT TOEKOMSPACT 2035

Bijlage 2

Overzicht verbindingskansen en subsidiemogelijkheden

Subsidiemogelijkheden en verbindingkansen i.r.t. Rijksoverheid en EU (inventarisatie)

Categorie	Rijksoverheden	Europese Unie
Algemeen	- Topsector Water & Maritiem: TKI Maritiem; PPS-Innovatieregeling [EZ] - Sectoragenda “No Guts, No Glory!” (2023) (o.a. bescherming strategische industriegebieden) [EZ, IenW, Defensie] - Nationaal Groeifonds – Maritiem Masterplan (€210 mln) [IenW, EZ]	- Horizon Europa – Cluster 4 (Digital & Industry) & Cluster 5 (Klimaat, Energie, Mobiliteit) - EU Green Deal: FuelEU Maritime, AFIR, EU-Innovatiefonds - Connecting Europe Facility (CEF) – Transport & AFIF-window
Opgave 1 – Verduurzaming scheepvaart	- NPVI – ondersteuning elektrificatie/waterstof in industrieclusters [KGG] - DKTI-Transport (o.a. walstroom) & DEI+ (Energie- & Klimaatinnovaties, waterstof) [RVO] (Inmiddels gesloten) - Maritiem Masterplan – klimaatneutrale schepen [IenW, EZ]	- FuelEU Maritime – limiet op GHG-intensiteit + OPS-plicht - EU ETS (uitbreiding scheepvaart) - CEF-Transport – AFIF-subsidies voor OPS & bunkering - Subsidie Elena
Opgave 2 – Voldoende ruimte	- Regio Deal (gelinkt aan Smart Delta Drechtsteden) [BZK, IenW, EZ, LNVN, OCW, SZW] - Sectoragenda Maritieme Maakindustrie [EZ, IenW, Defensie] - Regionale investeringsagenda's i.r.t. ruimtelijke ordening (Regeerprogramma) [VRO] - Visie op ruimtelijke en economische structuur (Regeerprogramma) [VRO/EZK]	- CEF-Transport – TEN-T-projecten voor haven-ontsluiting - Interreg North Sea Region
Opgave 3 – Innovatie & concurrentie-kracht	- Regeling voor maritieme innovatieprojecten, specifiek: Werf van de Toekomst – robotisering productiestraat [RVO] - WBSO (fiscale R&D-aftrek) [RVO/EZ] - MIT-regeling (mkb-innovatie) [RVO/EZ/PZH] - Defensie Innovatie Competitie / Commissie Defensie Materieel Ontwikkeling (CODEMO) / Nationale en Internationale Technologie Programma's (NTP/ITP) [Defensie]	- Horizon Europa – Zero Emission Waterborne Transport (ZEWT) partnership - Europees Defensiefonds (EDF) - EU Innovatiefonds (grootschalige pilots)
Opgave 4 – Krachtige arbeidsmarkt	- Leven Lang Ontwikkelen (Subsidies leven lang ontwikkelen: SLIM-regeling, Expeditieregeling) [OCW, SZW, EZ] - Regionale LLO-netwerken [SER] - Human capital agenda 2.0 / Economic Board en Provincie Zuid Holland [PZH]	- Erasmus+ - ESF+ (2021-2027) - EU Pact for Skills – maritime cluster

DE WITT TOEKOMSPACT 2035

Bijlage 2

De manier van werken

Onze aanpak: Waar gaan we direct mee aan de slag?

Hoe we werken aan (huidige en nieuwe) projecten

Projecten op basis van een dynamisch projectenboek

Financieringskansen op basis van dynamische inventarisatie (nationaal, Europees, provinciaal)

Consortiumvorming op basis van matching projecten en subsidiekansen

Projecten die we al direct gaan uitvoeren

Project	Outline	Omvang	Projectboekbeeld/-leider
THEMA VERDUURZAMING SCHEEPVAART			
Project STREAM Sectoragenda	Consortium van 9 werven, gericht op	projectomvang ca 4M euro	Benjamin Grefkens
MMI/ Koplopersproject Werf van de Toekomst.	kostenverlaging van 15% via robotisering en digitalisering.	via regeling Maritieme Innovatie Projecten	Andre Boer
THEMA INNOVATIE & CONCURRENTIEVERMOGEN			
Project H2HUB	Ontwikkeling van een groene waterstof installatie in Sliedrecht door een consortium van MKB	Investering van 50M euro; projectomvang tot op heden 0,8M euro	Wethouder Bijderwieden Andre Boer Erik van Oorschot
8 (MKB) innovatie projecten, Regiodeal 2 Pijler Toegepaste Innovatie	Gericht op de energietransitie in de binnenvaart, waterbouw	projectenomvang ca 15M euro	Wethouder Burggraaf Erik van Oorschot
MKB Deal, 8 kleinere startprojecten	Projectselectie ism WG DS, gericht op o.m. energietransitie	projectenomvang ca 0,3M via MKB regeling PZH	Wethouder Burggraaf Erik van Oorschot
THEMA VOLDOENDE RUIMTE			
Project Maakfabriek - Campus Leerpark Dordrecht	Bouw van een Test- Training- en Ontwikkelingscentrum Nieuwe Energie (batterij) Technologie i.s.m. start-up netwerk YES!Delft	Investering van ca 12M euro	Wethouder van Benschop Niek de Wit
THEMA KRACHTIGE ARBEIDSMARKT			
3 Triple Helix projecten, Regiodeal 2 Pijler Human Capital.	Talentenfonds, Hybride Hogeschool, Fokker Campus Academy	Projectomvang ca 6M euro	Wethouder van Benschop Ingrid van Zimmeren

Te ontwikkelen projecten in periode 2025-2026. Voorstel prioritaire projecten in geel

Project	Outline	Omvang [prognose]
Projectvoorstel Autonom Varen/Smart Shipping Hub	Shore Control Center, minimale (geen?) scheepsbemanning	Ca 2M euro, Koploperproject Smart Maritime van de Sectoragenda MMI
Projectvoorstel ELENA	Energietransitie aanpak binnenvaart en maritieme infra faciliteiten, incl Werkendam	geraamde projectomvang van ca 400-500M euro, aanvraag bij het EIB
THEMA INNOVATIE & CONCURRENTIEVERMOGEN		
Project Optimaliseren logistieke hinterland corridor	Bevorderen modal shift naar binnenvaart tbv Port Performance HbR	pm
Minimaal twee innovatieprojecten in Sectoragenda MMI	Opzetten van innovatieve consortia van maritieme bedrijven Werf van de Toekomst	Projectvolume: minimaal 4M euro, Maritieme Innovatie Projecten (MIP regeling)
Defensie Innovatie Lab	MKB aansluiten op defensie-markt; ontwikkeling van maritieme dual-use projecten i.s.m. Defensie	pm
THEMA VOLDOENDE RUIMTE		
Merwedehavens 2 en 3, Dordrecht	Project ontwikkeling	aankoop 8M euro, ontwikkeling pm
Nedstaal terrein, Alblasserdam	Project ontwikkeling	aankoop 25M euro, ontwikkeling pm
Insteekhaven Werkendam	Project ontwikkeling, onderdeel ELENA aanvraag	110M euro
THEMA KRACHTIGE ARBEIDSMARKT		
Project Werk- en Kenniscentrum Maritiem (Max Hoefijzers):	uitwerking conceptfase met Triple Helix partners	Ca 2M euro, Maritiem Masterplan/HC track
Project Internationale Leergang voor de Waterbouw	Ontwikkeling van een Internationale Leergang in samenwerking met ZED-Hub en MBO-HBO-WO	pm

Onze opgaven toegelicht (1/2)

Verduurzaming van onze scheepvaart

1

- De sector zet stevig in op verduurzaming en samenwerking. Schepen worden steeds vaker gebouwd volgens klimaat neutrale en circulaire principes. Er wordt volop gewerkt aan de elektrificatie van de binnenvaart en de stimulering van duurzame productieprocessen. Zo wil de regio haar koploperspositie behouden in een industrie die met innovatie de toekomst vormgeeft.
- Tegelijkertijd werken we aan de noodzakelijke randvoorwaarden: van betrouwbare, duurzame infrastructuur en voldoende groene stroom tot oplossingen voor netcongestie. Zo bouwen we aan een compleet ecosysteem waarin de scheepvaart niet alleen duurzaam opereert, maar ook actief bijdraagt aan bredere energie- en economische doelstellingen.

Voldoende ruimte

2

- Het bieden van voldoende fysieke ruimte voor bedrijvigheid en het vinden van een juiste balans tussen sectorale en maatschappelijke wensen is een randvoorwaarde voor de ontwikkeling van onze maritieme maakeconomie. We versterken onze regio door ruimte en activiteiten naadloos op elkaar af te stemmen, zodat economisch waardevolle bedrijven letterlijk en figuurlijk ruimte krijgen om te floreren. Daartoe ondersteunen overheden ondernemers bij het vinden van passende locaties en benodigde groei ruimte, bijvoorbeeld op watergebonden terreinen. We stimuleren clustervorming door te sturen op ‘het juiste bedrijf op de juiste plek’.
- Een betere multimodale en digitale infrastructuur zijn sleutelvoorwaarden om zowel groei als duurzaamheid te ondersteunen. We investeren in onze infrastructuur en bereikbaarheid, zodat bedrijven optimaal gebruik kunnen maken van verbindingen tussen water, spoor en weg én de benodigde digitale infrastructuur.

Onze opgaven toegelicht (2/2)

Innovatie en concurrentiekracht

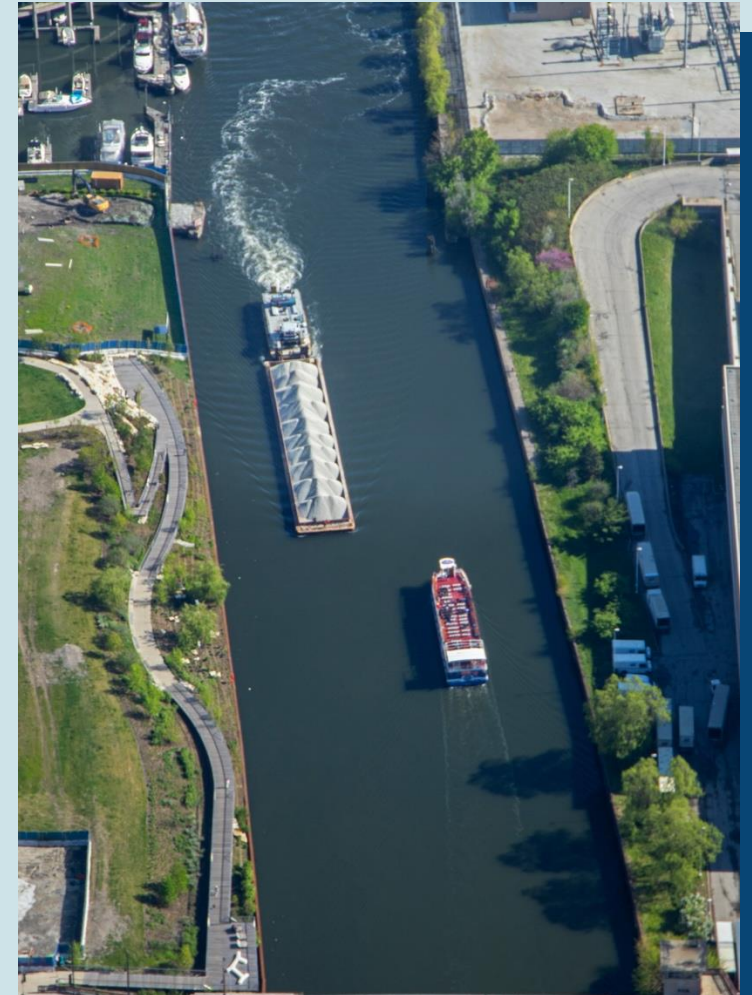
- We blijven koploper op het gebied van innovatie in de maritieme maakindustrie. Samen stimuleren we onderzoek, ontwikkeling en automatisering, met als doel een productieve en toekomstbestendige sector. Dit doen we door startups en scale-ups te ondersteunen, door bedrijven in autonoom varen te versterken en door de toepassing van hightech oplossingen. We bevorderen campusvorming en verbindingen binnen het economisch ecosysteem voor innovatie om investeringen in R&D te stimuleren.
- Om minder afhankelijk te worden van andere landen, werken we aan toeleveringszekerheid, digitalisering en cybersecurity. We versterken de Nederlandse defensie-industrie door innovatie op het gebied van dual-use technologie. Door strategisch in te zetten op innovatie en weerbaarheid, blijft onze regio een krachtige speler in de internationale markt.

Krachtige arbeidsmarkt

4

- Passend onderwijs is het fundament voor een glansrijke en nooit vervelende carrière. Onderwijs en arbeidsmarkt werken nauw samen om ervoor te zorgen dat het mbo, hbo en wo aansluiten op wat bedrijven nu en in de toekomst nodig hebben. Met een focus op zowel instroom als doorstroom maken we het voor iedereen mogelijk om zich te blijven ontwikkelen en klaar te zijn voor een veranderende arbeidsmarkt.
- De maritieme sector moet een zichtbare en aantrekkelijke werkgever zijn die inclusiviteit en doorstroom omarmt. Door innovatieve ideeën uit te werken, zoals pooling en vernieuwende wervingsmethoden, zorgen we voor voldoende gekwalificeerde mensen die hier willen komen én blijven werken.

Kansen voor maritieme agglomeratie

Drechtsteden om brede welvaart te realiseren

400.000 INWONERS

vormen het verzorgingsgebied
en daarmee één van de grotere
regio's in Nederland

15 - 20 MILJARD OMZET

inclusief **toeleveranciers** en **binnenvaart**
en daarmee de grootste maritieme
werkregio van Nederland

20-30 ACTIEVE MARITIEME
INNOVATIEPROJECTEN

Tussen 2020-2025, o.a. MENENS,
SHIPDRIVE, Smart Shipping,
ZEDhub, Refit Alliantie, Smart Energy
Hub

25% VAN DE MENSEN
IN DE REGIO

werkt in de maakindustrie en in de
bouw en daarmee is dit de banenmotor
van de regio, tegenover 17% landelijk.

TOP
3 EUROPEES MARITIEME
INNOVATIEDISTRICT
HIGHTECH MAAKINDUSTRIE

Ruim 1200 gespecialiseerde
maritieme bedrijven.

4-6% VAN DE OMZET
NAAR R&D

t.o.v. 2-3% landelijk door hightech maritieme
bedrijven. Vergelijkbaar met luchtvaart- en
automotive-sectoren.

40 R&D-LOCATIES

vormen een innovatiemotor
voor de energietransitie en
slimme technologieën.

30 - 50 OCTROOIEN PER
JAAR

Ruwe schatting op basis van
EPO-data voor grote maritieme
bedrijven in Zuid-Holland en
extrapolatie naar de regio.
Damen en IHC hebben zelfs
tientallen octrooien.

2 VAN DE **4** WERELDWIJD
GROOTSTE
BEDRIJVEN

qua kustbescherming, havenaanleg en
berging zijn gevestigd in de Drechtsteden:
Van Oord en Boskalis.